

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۸/۰۵

بررسی و تحلیل عوامل تاثیرگذار در اجرای نامناسب طرح هادی شهرهای کوچک (مطالعه موردی: شهرستان خمام رشت)

قاسم علی پور^۱

^۱ کارشناسی ارشد عمران، گرایش مدیریت منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد لاهیجان، ایران

چکیده:

با توجه به اینکه طرح هادی شهری در ایران سابقه طولانی دارد انتظار می‌رود اینگونه کوشش‌ها در شهرهای کم جمعیت ما به برنامه ریزی دقیق که پیشرفت شهرهای میانی ما را تضمین می‌کند منجر شود. هدف اصلی: بررسی و تحلیل عوامل تاثیرگذار در عدم اجرای طرح هادی در شهرستان خمام و هدف از انجام این پژوهش شناخت وضعیت اقتصادی، اجتماعی، کالبدی شهر خمام و همچنین بررسی وضع موجود و در نهایت دلایل عدم اجرای طرح هادی در این شهرستان است و در نهایت ارائه راهکارها و پیشنهادات. روش تحقیق توصیفی تحلیلی است و با توجه به جامعه آماری ۸۶ مورد پرسشنامه بین کارمندان پخش شد و برای تجزیه تحلیل آن از مدل تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون پیرسون استفاده شده است. متغیرهای مستقل شامل سن و جنس و ... و متغیر وابسته ارزیابی عوامل تاثیرگذار در عدم اجرای طرح هادی شهری در شهرستان خمام رشت است. در آزمون فرضیه اول با توجه با آزمون فرضیه و نظرسنجی از خود کارمندان شهرستان خمام و نتایج بدست آمده از این پرسشنامه‌ها شهرستان خمام رشت از ظرفیت‌های اقتصادی مناسبی برای اجرای طرح‌های کالبدی شهری برخوردار نیست و در مورد فرضیه دوم فرضیه تأیید شده و می‌توان گفت بین ظرفیت‌های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط معنی داری وجود دارد.

کلید واژگان: ارزیابی طرح جامع شهری، طرح هادی، تحقق پذیری، خمام رشت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بیان مساله:

طرح هادی عبارت از طرحی است که در آن، جهت گسترش آتی شهر و نحوه استفاده از زمین‌های شهری، برای عملکردهای مختلف به منظور حل مشکلات حاد و فوری شهر و ارائه راه‌حل‌های کوتاه مدت و مناسب برای شهرهایی که دارای طرح جامع نمی‌باشد، تهیه می‌شود. این تعریفی رسمی از طرح هادی است که در ماده ۱ بند ۴ قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن، درج شده است. اما این تعریف، تاکنون مبنای عمل قرار نگرفته است و طرح‌ها از حالت اضطراری و جوابگویی به مسائل فوری خارج شده، به صورت یک طرح شهری مدون و مشخص برای ساماندهی فضایی شهر، در مقیاس مشخص درآمده است که افزون بر شهر، دایره مطالعات آن به روستاهای حوزه نفوذ نیز توسعه یافته است. طرح‌های هادی، به دلیل نقش و عملکرد وسیعی که در توسعه فیزیکی و کالبدی و ساماندهی شهرها دارند، الگوی رایج طرح‌های توسعه شهری به شمار می‌روند و جایگاهی ویژه نیز یافته‌اند. به جای طرح جامع برای شهرهایی که کمتر از پنجاه هزار نفر جمعیت دارند، با مباشرت و نظارت وزارت کشور، طرح هادی تدوین می‌شود و به مرحله اجرا در می‌آید. بنابراین طرح هادی، طرحی است بلند مدت که برای یک دوره ده ساله شیوه توسعه کالبدی و فیزیکی شهر را مشخص کرده، با توجه به واقعیات و مسائل مؤثر در توسعه شهر و حوزه نفوذ آن، به تعیین حدود توسعه فیزیکی ده ساله شهرها و تهیه نقشه کاربری اراضی و شبکه معابر و همچنین تدوین معیارها، سران ه‌ها، تراکم‌ها، ضوابط و مقررات ساختمانی می‌پردازد. به بیانی کلی‌تر، طرح هادی مبنای برنامه ریزی‌ها و اقدامات عمران‌ی شهرهایی است که جمعیتی کمتر از پنجاه هزار نفر دارند. طرح هادی شهری بیشتر برای شهرهای کوچک و شهرهایی که تا حدود ۲۵۰۰۰ نفر جمعیت دارند، تهیه می‌شود. (زیاری ۱۳۹۰: ۲۵). طرح هادی در حقیقت تعیین کننده اصول کلی توسعه شهرهاست. در این طرح بیشتر هدایت توسعه شهرها مورد توجه قرار دارد. از طرح هادی می‌توان به عنوان برنامه‌ی راهنمای توسعه شهر نام برد. این طرح، برنامه‌ی قبل از اجرای طرح جامع است. طرح هادی برای شهرهایی تهیه می‌گردد که یا فاقد بودجه طرح جامع می‌باشند و یا امکان اجرای طرح جامع در آن‌ها، فراهم نشده است. این طرح در کشور ما، دارای سابقه طولانی‌تری نسبت به طرح جامع است؛ سازمان مسئول طرح‌های هادی شهری نیز وزارت کشور می‌باشد. دسترسی عدلانه به زمین و استفاده بهینه از آن یکی از مؤلفه‌های اساسی در توسعه پایدار و عدالت اجتماعی است. امروزه مفهوم زمین و فضای شهری هم به لحاظ طبیعی و کالبدی و هم به لحاظ اقتصادی - اجتماعی تغییر کیفی پیدا کرده است. و در نتیجه ابعاد و اهداف کاربری اراضی شهری نیز بسیار وسیع شده است بدیهی است استفاده از زمین باید تحت برنامه ریزی اصولی قرار گیرد (زیاری ۱۳۹۰، ص ۱۶). با توجه به این مسئله و افزایش رابطه شهر و روستا در مقیاس منطقه‌ای وجود طرح‌های هادی و جامع در راستای هدفمند کردن توسعه لازم و ضروری است. به همین منظور و برای ارزیابی چگونگی توسعه و تشخیص نقاط قوت و ارائه راهکارها به مطالعه در مورد عدم اجرای طرح هادی در شهرستان خمام رشت خواهیم پرداخت.

فرضیات پژوهش

۱. شهرستان خمام از ظرفیت‌های اقتصادی مناسبی برای اجرای پیشنهادات کالبدی برخوردار نیست.
۲. بین ظرفیت‌های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط معنی داری وجود دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اهداف پژوهش:

هدف اصلی:

هدف اصلی: بررسی و تحلیل عوامل تاثیرگذار در عدم اجرای طرح هادی در شهرستان خمام رشت هدف از آن جام این پژوهش شناخت وضعیت اقتصادی، اجتماعی، کالبدی شهرستان خمام و همچنین بررسی وضع موجود و در نهایت دلایل عدم اجرای طرح هادی در این شهرستان است و در نهایت ارائه راه کارها و پیشنهادات.

سؤالات پژوهش

۱- آیا ظرفیت‌های اقتصادی شهر در اجرای پیشنهادات کالبدی شهرهای کوچک مؤثر است؟

۲- آیا ظرفیت‌های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک در اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط دارد؟

پیشینه مطالعات انجام شده:

بهروان (۱۳۷۷) در پایان نامه خود با عنوان بررسی عملکرد طرح جامع شهری (مورد شهر مهاباد) به این نتیجه رسیده است که اکثر پیش بینی‌های طرح جامع شهر مهاباد در سال پایان دوره این طرح تحقق نیافته است که علل آن را می‌توان فقدان تناسب بین اعتبارات مورد نیاز جهت اجرای پروژه‌های پیشنهادی و توان مالی شهر مهاباد نبود ارتباط لازم بین مطالعات اقتصادی، اجتماعی انجام شده در سطح شهر با طرح جامع پیشنهادی و در نهایت به عدم تدوین اهداف دقیق برنامه ریزی و نداشتن تناسب با دوره زمانی طرح و مبتنی نبودن آنها بر مسائل و مشکلات واقعی شهر اشاره کرد.

فکری، فاطمه مقاله ارزیابی میزان تحقق پذیری طرح‌های شهری مطالعه موردی: طرح هادی شهر نمین. در این پژوهش با ارزیابی یکی از طرح‌های توسعه شهری در ایران وضعیت موجود شهر نمین با طرح هادی مصوب ۱۳۸۳ میزان تحقق پذیری آن در ابعاد جمعیتی کاربری‌های شهری شبکه معابر و جهات توسعه شهر بررسی و تجزیه و تحلیل گردید روش پژوهش اسنادی پیمایشی است نتایج بررسی‌ها نشان داد که میزان تحقق پذیری جمعیتی ۸۵/۸۳ درصد بوده است میزان تحقق پذیری کاربری‌های مسکونی تجاری آموزش عالی تاسیسات شهری باغات انتظامی و حمل و نقل آن بار بالای صد درصد است و بقیه با کمبود مواجه هستند شبکه معابر ۱۰۰ درصد و جهات توسعه شهر نیز حدود ۵۰ درصد تحقق یافته است عدم تحقق جمعیت پیش بینی شده و برآورد نادرست سرانه‌ها و بی توجهی به نقش و جایگاه شهر در استان و منطقه و فقدان طرح‌های بالادست بر عدم تحقق پذیری مناسب طرح هادی شهر نمین تاثیرگذار بوده است

موسوی و رفیعیان (۱۳۸۳): در مقاله ارزیابی میزان تحقق پذیری طرح جامع و تفضیلی شهرهای استان اذربایجان شرقی روی ۱۰ شهرستان اذربایجان شرقی مطالعه کرده‌اند و در نتیجه میزان تحقق پذیری مطالعات طرح‌های جامع و طرح‌های تفضیلی را موفق ارزیابی نموده‌اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

تقوایی و موسوی (۱۳۸۶) در مقاله خود با عنوان ارزیابی میزان تحقق پذیری طرح هادی شهر مهریز در استان یزد به این نتیجه رسیده‌اند که میزان تحقق پذیری جمعیت شهر برابر ۷۲٪ بوده است و توسعه کالبدی و فضایی شهر دارای تحقق پذیری ۱۰۰٪ در صد می‌باشد که به دلیل رشد رویه رشد شهر بوده است و میزان تحقق پذیری کاربری‌های شهری بجز کاربری فضای های سبز و انبار و ... بیش از ۱۵۰ درصد است.

وارثی و دیگران (۱۳۹۱) در مقاله ارزیابی میزان تحقق پذیری طرح جامع شهر بینالود به این نتیجه رسیده‌اند که میزان تحقق پذیری آن می‌تواند به کاهش رشد جمعیت شهر مشهود کمبود امکانات و تاسیسات و خدمات اشاره کرد. تجزیه و تحلیل یافته‌ها به منظور بررسی صحت و سقم فرضیه‌ها برای هر نوع تحقیق از اهمیت خاصی برخوردار است. داده‌های خام با استفاده از فنون آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند و پس از پردازش به شکل اطلاعات در اختیار استفاده کنندگان قرار می‌گیرد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات مطابق با اهداف ارائه شده ابتدا میزان و یا مقدار هر متغیر بر اساس داده‌ها و امتیازات حاصل از پرسشنامه مشخص شد و سپس توصیف اطلاعات حاصل شده در قالب جداول و نمودارهای توصیفی دیدگاه کلی از چگونگی استفاده از الگوهای آماری گوناگون را آشکار می‌نماید. این قسمت از تحلیل توسط نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام شد. با تبیین الگوها، آزمون فرضیه‌های تحقیق از طریق روش‌های آماری مناسب مورد آزمون قرار می‌گیرد. به طور کلی در مرحله اول که تجزیه و تحلیل و توصیف داده‌ها می‌باشد، داده‌های جمع آوری شده به صورت جداول آمار توصیفی و فراوانی و نمودارهای میله‌ای، دایره‌ای و هیستوگرام ارائه می‌شود و در مرحله دوم که تجزیه و تحلیل اسنتباطی می‌باشد، با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب فرضیه‌های تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند. در نهایت می‌توان در مورد پذیرش هر کدام از فرضیه‌های تحقیق اظهار نظر نمود.

آمار توصیفی

در اکثر تحقیقات علاقه مند به دانستن این موضوع هستیم که پدیده‌های معین با چه تواتری روی می‌دهند، میانگین نمره در یک مجموعه از اعداد چیست و میزان تغییر پذیری در این مجموعه چگونه است. (یعنی میزان گرایش یا پراکندگی از مرکز متغیرهای مستقل و وابسته). این موارد با عنوان آمار توصیفی شناخته شده‌اند به بیان دیگر آماری که پدیده‌های مورد نظر را توصیف می‌کنند آمار توصیفی نامیده می‌شوند (سکاران، ۱۳۸۵). بنابراین قبل از ورود به مرحله آزمون فرضیه‌ها ضروری می‌باشد که تمام متغیرها توصیف شوند. در این راستا گزارش توصیفی از متغیرهای تحقیق و عوامل جمعیت شناختی ارائه شده که این نوع اطلاعات در قالب جداول و نمودارهایی به شرح صفحات بعد نشان داده می‌شود.

جنسیت پاسخگویان

همان طور که در جدول (۱) مشاهده می‌گردد ۷۶٫۷ درصد از پاسخگویان مرد و ۲۳٫۳ درصد زن می‌باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جدول ۱ جدول فراوانی جنسیت پاسخگویان

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مرد	۶۶	۷۶,۷	۷۶,۷
زن	۲۰	۲۳,۳	۱۰۰
کل	۸۶	۱۰۰	

سن پاسخگویان

مطابق جدول (۲)، بیشترین رده سنی پاسخگویان بین ۲۰ تا ۳۵ سال با ۴۸,۸ درصد بوده است.

جدول (۲) جدول فراوانی سن پاسخگویان

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۲۰-۳۵	۴۲	۴۸,۸	۴۸,۸
۳۵-۵۵	۲۲	۲۵,۶	۷۴,۴
۵۵ سال و بالاتر	۲۲	۲۵,۶	۱۰۰
کل	۸۶	۱۰۰	

۴-۲-۳- وضعیت تأهل پاسخگویان

همان طور که در جدول (۳) مشاهده می‌گردد ۲۵,۶ درصد از پاسخگویان مجرد و ۷۴,۴ درصد متأهل می‌باشند.

جدول (۳) جدول فراوانی وضعیت تأهل پاسخگویان

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مجرد	۲۲	۲۵,۶	۲۵,۶
متأهل	۶۴	۷۴,۴	۱۰۰
کل	۸۶	۱۰۰	

توصیف متغیرهای تحقیق

جدول (۴) نشان دهنده آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق می‌باشد :

جدول (۴) آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

واریان س	ان معیار	حراف گین	میان	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	تعداد	شاخص‌ها
۰,۲۲	۰,۴۷	۱,۴۵	۲,۱۳	۱	۸۶	ظرفیتهای اقتصادی	
۰,۱۶	۰,۴۰	۱,۲۵	۲	۱	۸۶	اجتماعی	
۰,۵۵	۰,۷۴	۱,۴۵	۲,۸۰	۱	۸۶	اداری	
۰,۳۲	۰,۵۷	۱,۳۶	۲,۳۳	۱	۸۶	کالبدی	
۰,۶۰	۰,۷۷	۲,۲۴	۳	۱	۸۶	پیش بینی‌های اقتصادی	
۰,۵۰	۰,۷۷	۲,۲۴	۳	۱	۸۶	اجتماعی	
۰,۷۵	۰,۸۶	۲,۳۳	۳,۲۹	۱	۸۶	اداری	
۰,۳۹	۰,۶۲	۳,۶۹	۴,۴۳	۳	۸۶	کالبدی	
۰,۲۱	۰,۴۶	۴,۶۸	۵	۴	۸۶	دلایل عدم تحقق طرح هادی شهر	

تحلیل استنباطی داده‌ها

در این بخش نتایج حاصله از کاربرد روش‌های استنباطی ارائه شده است. روش‌های معمول در آزمون فرضیات بدین نحو است که در ابتدا فرضیات آماری مطرح شده و سپس بر اساس نتایج حاصل از نرم افزار آماری SPSS، نسبت به تأیید یا رد فرضیه‌های مورد نظر اقدام می‌گردد.

تحلیل عاملی - اکتشافی

در تحلیل عاملی اکتشافی^۱ پژوهشگر به دنبال بررسی داده‌های تجربی به منظور کشف و شناسایی شاخص‌ها و نیز روابط بین آن هاست و این کار را بدون تحمیل هر گونه مدل معینی انجام می‌دهد. این تحلیل زمانی به کار می‌رود که پژوهشگر شواهد کافی قبلی و پیش‌تجربی برای تشکیل فرضیه‌ها درباره تعداد عامل‌های زیربنایی داده‌ها نداشته و مایل باشد درباره تعیین تعداد یا ماهیت عامل‌هایی که همپراشی بین متغیرها را توجیه می‌کنند، داده‌ها را بکاود. تحلیل اکتشافی بیشتر به عنوان یک روش تدوین و تولید تئوری و نه یک روش آزمون تئوری در نظر گرفته می‌شود.

در این بخش نتایج حاصل از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی برای هر یک از متغیرهای پژوهش توسط نرم افزار SPSS محاسبه شده است، سپس مفروضات از طریق ماتریس همبستگی دوران یافته، شاخص KMO آزمون کرویت بارلت، واریانس توضیح داده شده توسط فاکتورهای استخراج شده و نمودار سنگ ریزه کتل مربوط به این نتایج مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

^۱ Exploratory factor analysis

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جدول (۵) آزمون KMO و بارلت

KMO and Bartlett's Test			
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.			.516
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square		139.591
	df		36
	Sig.		.000

بر اساس اطلاعات جدول ۵ نتایج آزمون بارلت نشان می‌دهد که استفاده از تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار، مدل عاملی مناسب می‌باشد و عامل ساخته شده از متغیرها از اعتبار لازم برخوردار است و در نتیجه فرض شناخته شده بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود. نتایج آزمون KMO نیز نشان می‌دهد که تعداد نمونه‌ها برای تحلیل عاملی مناسب بوده است (۰/۵۱۶) بیشتر از (۰/۵۰ معیار می‌باشد)

جدول زیر اشتراک اولیه و اشتراک استخراجی را نشان می‌دهد. اشتراک یک متغیر برابر توان دوم همبستگی چندگان (R^2) برای متغیرهای مربوطه با استفاده از عامل‌ها به عنوان پیش بین کننده است. ستون اول اشتراک را قبل از استخراج عامل‌ها بیان می‌کند به همین دلیل اشتراک‌های اولیه برابر ۱ می‌باشد. در ستون دوم هرچه مقادیر اشتراک استخراجی بزرگ‌تر باشند عامل‌های استخراج شده متغیرها را بهتر نمایش می‌دهند اگر هر یک از مقادیر اشتراک استخراجی بسیار کوچک باشند (کوچک‌تر از ۰/۵)، بهتر است حذف شوند.

جدول (۶) اشتراک‌ها

	Initial	Extraction
v1	1.000	.903
v2	1.000	.651
v3	1.000	.877
v4	1.000	.622
v5	1.000	.255
v6	1.000	.541

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

v7	1.000	.923
v8	1.000	.499
v9	1.000	.696

قسمت اول جدول زیر مربوط به مقادیر ویژه (Initial Eigenvalues) است و تعیین کننده عامل‌هایی است که مقادیر ویژه آن‌ها بیش از ۱ است و در تحلیل باقی می‌مانند. عامل‌هایی که دارای مقادیر ویژه کمتر از ۱ هستند از تحلیل خارج می‌شوند این عوامل عواملی هستند که حضور آن‌ها باعث تبیین بیشتر واریان‌ها نخواهد شد. قسمت دوم جدول مربوط به (Extraction Sums of Squared Loadings) مقدار ویژه عوامل استخراجی بدون چرخش است و در نهایت قسمت سوم این جدول نشان دهنده (Rotation Sums of Squared Loadings) مقادیر ویژه عوامل استخراجی با چرخش می‌باشد. در این متغیر عامل‌های ۴، ۲، ۳، ۱ دارای مقادیر بزرگ‌تر از یک هستند و در تحلیل باقی می‌مانند. اگر به ستون واریانس تجمعی نسبی توجه کنید این ۴ عامل می‌توانند ۶۶/۳۰ درصد از تغییر پذیری واریانس متغیرها را توضیح دهند. نمودار زیر تصویر گرافیکی مقادیر ویژه هر یک از عامل‌های استخراج شده است.

جدول (۷) مجموع واریان‌ها

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.081	23.119	23.119	2.081	23.119	23.119	1.876	20.843	20.843
2	1.531	17.015	40.134	1.531	17.015	40.134	1.667	18.520	39.363
3	1.312	14.579	54.713	1.312	14.579	54.713	1.352	15.022	54.385
4	1.043	11.593	66.306	1.043	11.593	66.306	1.073	11.920	66.306
5	.923	10.257	76.563						
6	.746	8.288	84.851						
7	.697	7.748	92.600						
8	.492	5.471	98.070						
9	.174	1.930	100.000						

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جدول (۷) مجموع واریان سها

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.081	23.119	23.119	2.081	23.119	23.119	1.876	20.843	20.843
2	1.531	17.015	40.134	1.531	17.015	40.134	1.667	18.520	39.363
3	1.312	14.579	54.713	1.312	14.579	54.713	1.352	15.022	54.385
4	1.043	11.593	66.306	1.043	11.593	66.306	1.073	11.920	66.306
5	.923	10.257	76.563						
6	.746	8.288	84.851						
7	.697	7.748	92.600						
8	.492	5.471	98.070						

با توجه به نتیجه تحلیل عاملی روی ۹ متغیر تحقیق، ۴ عامل به عنوان عامل‌های اصلی شناسایی می‌شود.

آزمون نرمال بودن (آزمون کولموگروف - اسمیرنوف^۲)

از آن جایی که برای استفاده از تکنیک‌های آماری مقتضی ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیر نرمال می‌باشند، در این مرحله به بررسی نتایج حاصل از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف در مورد هر یک از متغیرها می‌پردازیم. که نتایج حاکی از نرمال نبودن توزیع داده‌ها دارد. از آن جایی که متغیرهای این تحقیق غیر نرمال تشخیص داده شده‌اند جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق از ضریب همبستگی اسپیرمن که یک تکنیک آماری ناپارامتریک است استفاده شده است.

جدول (۸) نتایج آزمون نرمال بودن (آزمون کولموگروف - اسمیرنوف)

نام متغیر	مقدار آماره کولموگروف	مقدار معنی داری
ظرفیت‌های اقتصادی	۰/۳۱۸	۰/۰۰۰
اجتماعی	۰/۴۴۶	۰/۰۰۰

² Kolmogorov - Smirnov Test

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اداری	۰/۴۴۰	۰/۰۰۰
کالبدی	۰/۴۴۵	۰/۰۰۰
پیش بینی های اقتصادی	۰/۲۹۱	۰/۰۰۰
اجتماعی	۰/۲۰۳	۰/۰۰۰
اداری	۰/۲۴۴	۰/۰۰۰
کالبدی	۰/۲۹۰	۰/۰۰۰
دلایل عدم تحقق طرح هادی شهر	۰/۴۳۵	۰/۰۰۰

آزمون فرضیات

فرضیه اول تحقیق

آیا شهرستان خمام از ظرفیت های اقتصادی مناسبی برای اجرای پیشنهادات کالبدی برخوردار نیست.

جدول (۹) شهرستان خمام از ظرفیت های اقتصادی مناسبی برای اجرای پیشنهادات کالبدی برخوردار نیست

فرضیه	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری	سطح اطمینان	نتیجه آزمون
اول	۰,۶۸۷	۰,۰۰۰	%۹۵	قبول

همان طور که نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان می دهد، همبستگی معنادار در رابطه با ظرفیت های اقتصادی شهرستان خمام با اجرای پیشنهادات کالبدی وجود دارد (ضریب همبستگی اسپیرمن: ۰,۶۸۷ سطح معناداری: ۰,۰۰۰) و همان گونه که در جدول مشاهده می گردد، از آن جا که $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ بوده و این مقدار کمتر از $\alpha = ۰/۰۵$ است، لذا فرضیه تأیید شده و می توان گفت با توجه با آزمون فرضیه و نظرسنجی از خود کارمندان شهرستان خمام و نتایج بدست آمده از این پرسشنامه ها شهرستان خمام رشت از ظرفیت های اقتصادی مناسبی برای اجرای طرح های کالبدی شهری برخوردار نیست.

فرضیه دوم تحقیق

آیا بین ظرفیت های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط معنی داری وجود دارد. جدول (۱۰) بین ظرفیت های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط معنی داری وجود دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

فرضیه	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری	سطح اطمینان	نتیجه آزمون
دوم	۰,۶۸۵	۰,۰۰۰	%۹۵	قبول

همان طور که نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد، همبستگی معنادار و مثبتی بین ظرفیت‌های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی شهرستان خمام وجود دارد (ضریب همبستگی اسپیرمن: ۰,۶۸۵ سطح معناداری: ۰,۰۰۰) و همان گونه که در جدول ۵-۲ مشاهده می‌گردد، از آن جا که $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ بوده و این مقدار کمتر از $۰/۵ = \alpha$ است، لذا فرضیه تأیید شده و می‌توان گفت بین ظرفیت‌های اجتماعی و اداری شهرهای کوچک و اجرای پیشنهادات اقتصادی و کالبدی ارتباط معنی داری وجود دارد.

بررسی تأثیر متغیرهای زمینه‌ای با عدم اجرای طرح هادی شهری

جهت بررسی تأثیر متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنسیت، تحصیلات، وضعیت تأهل و شغل) بر عدم اجرای طرح هادی شهری از آزمون همبستگی استفاده شده است که نتایج در جدول ۱۱ قابل مشاهده است:

جدول (۱۱) تأثیر متغیرهای زمینه‌ای بر عدم اجرای طرح هادی شهری

متغیر	سطح معنی داری	ضریب همبستگی (عدم اجرای طرح هادی شهری)	سطح اطمینان	نتیجه آزمون
جنسیت	۰,۰۰۰	۰,۳۷۲	%۹۵	رد
سن	۰,۰۰۲	۰,۳۳۳	%۹۵	قبول
سطح تحصیلات	۰,۹۷۳	-۰,۰۰۴	%۹۵	قبول
وضعیت تأهل	۰,۰۰۰	۰,۷۵۲	%۹۵	قبول
شغل	۰,۰۱۶	-۰,۲۵۸	%۹۵	رد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

همان طور که نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد، همبستگی معنادار و مثبتی بین متغیرهای جنسیت، سن، شغل وضعیت تأهل پاسخگویان و عدم اجرای طرح هادی شهری وجود دارد. اما سطح تحصیلات تأثیر معنی داری بر عدم اجرای طرح هادی شهری نداشت.

جمع بندی و نتیجه گیری

دیدن همه مسائل و مشکلات نظام شهرسازی و لحاظ نمودن آنها در مراحل گوناگون تهیه طرح‌های توسعه شهری دشوار است. اما در عمل اتفاق دیگری رخ می‌دهد، چرا که در جریان اجرای طرح‌های جامع ثابت شده است که بسیاری از اصول فوق الذکر تحقق پیدا نکرده و یا اصولاً قابل تحقق نمی‌باشد، زیرا اصولاً طرح‌های جامع قادر به برنامه ریزی در بخش‌های مختلف مورد نیاز شهرها نبوده و مجموعه نظام برنامه ریزی و اجرایی کشور نیز چنین اجازه‌ای به تهیه کنندگان طرح‌ها و حتی دستگاه ارجاع دهنده آنها نداده است. از طرف دیگر پیشنهادهاتی که در جریان طرح برای سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی تعریف شده است به دلیل عدم وجود الزام و یا عدم سازگاری طرح با ساختار برنامه ریزی و بودجه دستگاه ذیربط بلااثر باقی مانده است. با توجه به این موارد، برخی مسائل و مشکلات پیش روی نظام برنامه ریزی ایران و به تبعان برنامه ریزی شهری در نظام یاد شده، به قرار زیر است.

الف: نظام اجرایی و تشکیلات برنامه ریزی شهری در کشور به علت وابستگی مدیریتی شهرها به وزارت کشور در سازمان واحدی متمرکز نیست. علاوه بر وزارت مسکن و شهرسازی وزارت کشور نیز به علت حفظ جایگاه سنتی خود در تهیه طرح‌های شهری کماکان تهیه طرح‌های هادی شهرهای کوچک را به عهده دارد.

ب- مراجع تصویب طرح‌های شهری متنوع بوده و گاه کاملاً از یکدیگر جدا هستند. نبود ضوابط و معیارهای یکسان میان این مراجع موجب می‌شود که خروجی طرح‌های شهری با هم همپوشی نداشته باشد.

پ- بسیاری از طرح‌های شهری حساس در شهرهای بزرگ، به علت استقلال نسبی شهرداری‌ها صرفاً با سیاستهای شهرداری همسویی دارند و در مواردی دیده می‌شود که میان ضوابط و مقررات وزارت مسکن و شهرسازی با شهرداری‌ها ناهماهنگی وجود دارد. از جمله مقوله فروش تراکم که باعث اختلال در بدنه کالبدی شهرها شده و با هیچ یک از ضوابط وزارت مسکن و شهرسازی سازگاری ندارد اما به یکی از اصلی‌ترین منابع درآمدی شهرداری‌ها تبدیل شده است و پیامدهای آن در یک مدار چرخشی بسته متوجه خود شهرداری‌ها می‌شود.

ت- با توجه به تنوع مراجع تصمیم گیر ارجاع کننده و تصویب کننده طرح‌های شهری، بروز ناهماهنگی در سیاستهای توسعه شهری و اجرایی این طرح‌ها امری قابل پیش بینی است.

ث- در نظام اجرایی و تشکیلات برنامه ریزی شهری ایران علاوه بردخالت سازمان‌های مختلف، موازی کاری نیز از مشکلات اجرایی طرح‌های توسعه شهری است چرا که هنوز حوزه و میدان فعالیت طرح‌های منطقه‌ای، آمایش، کالبدی، کلان شهرها و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بسیاری دیگر از طرح‌های مشابه بدرستی تعریف نشده و گاه سازمان های موازی به تشخیص خود تهیه اینگونه طرح‌ها را بعهدہ می‌گیرد.

نتایج بررسی طرح هادی شهری نشانگر آن است که بطور عمده، عدم تحقق اهداف برنامه ریزی و طراحی شهری بر پنج محور عمده زیر استوار است:

۱. عدم امکان پیش بینی‌های صحیح
۲. عدم توجه به چگونگی تأمین مالی و بازتاب‌های اقتصادی طرح
۳. عوامل کالبدی مؤثر در عدم تحقق طرح‌های شهری
۴. بی توجهی به نقش مردم و خواسته‌های آنها در شکل گیری طرح

موارد فوق که بعنوان دلایل عمده عدم تحقق اهداف طرح هادی شهری در مطرح گردیده هر کدام از زوایای خاصی قابل بحث و بررسی می‌باشند. ضعف‌هایی که در رابطه با اجرای طرح هادی در شهرستان خمام وجود دارد

۱- کمبود سرانه مسکونی نسبت به شهر

۲- توزیع نامتعادل فضایی کاربری‌ها

۳- بلا تکلیفی مردم در برابر قان ون و ضوابط ساخت و سازهای جدید شهری

۴- افت کیفیت فضایی فعالیت و سکونت

۵- روند نزولی ظرفیت جمعیت پذیری

۶- کمبود فضاهای تفریحی-فرهنگی ورزشی، تجهیزات شهری و فضای سبز و باز و بهداشتی و درمانی

پیشنهادها

در شرایطی که عدم ضمانت اجرای طرح‌های جامع در شرایط و مقاطع زمانی متعدد به اثبات رسیده است، لزوم تغییر رویه برنامه‌ریزی البته بر پایه داشته‌ها و تجربیات حاصل از طرح‌های جامع سنتی به روشنی قابل درک است. چرا که به لحاظ پیچیدگی و وسعت عوامل مداخله کننده در فرآیند برنامه ریزی عملاً برنامه ریزی بلندمدت را به برنامه ریزی کوتاه مدت و لحظه‌ای سوق می‌دهد که در قالب این برنامه ریزی‌های کوتاه مدت افق برنامه ریزی بلند مدت ترسیم می‌شود، امری که در بحث‌های روز شهرسازی از فرآیند برنامه ریزی راهبردی- ساختاری، استراتژیک، مشارکتی و... عدول کرده و عنوان برنامه ریزی لحظه‌ای همراه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

با نگرش انصاف‌پذیر را معنی می‌کند فرآیندی که دیگر نمی‌توان برای ۱۰ سال واکنش شهر، نقشه راه خاکستری ترسیم کرد و انتظار نتایج مطلوبی را داشت، بلکه با وضوح و حرکت گام به گام با تغییر و اصلاح مداوم فرآیند برنامه‌ریزی معنی پیدا می‌کند. در مجموع با دارا بودن شرایط زیر تحقق‌پذیری خود را در هر محیط برنامه‌ریزی قطعیت می‌بخشد.

- واضح و قابل درک باشند.
- به حد کافی کلی باشند.
- به حد کافی اختصاصی و قابل سنجش باشند، اما نه در قالب اعداد.
- به طور مستقیم با عوامل حیاتی موفقیت مرتبط باشند.
- به طور مستقیم با دورنما و رسالت اهداف برنامه‌ریزی مرتبط باشند.
- تعدادشان محدود باشد.
- به زبان ساده و قابل درک بیان شوند.
- وسیله تلقی شوند نه هدف.
- سازمان شمول باشند.
- باید مشکل و مهیج باشند، ولی غیر واقعی و غیر ممکن نباشند.
- از پشتیبانی راهبران و مدیریت ارشد برخوردار است.
- یک فعالیت مشارکتی باشد و فقط به گروهی به نام برنامه‌ریزان محدود نشود.
- ان عطف‌پذیر و متناسب با ویژگی‌های شهر یا منطقه باشد.
- مسؤولیت‌ها و زمان بندی فعالیت‌ها را به روشنی بیان می‌کند و قابل اعتماد بودن نتایج را تضمین می‌کند.
- مشارکت همگانی و تفاهم را ایجاد کند
- نسبت به محیط آگاه بوده و موضوعات محیطی را با حساسیت پیگیری کند.
- درباره اهداف، اقدامات، نتایج و پیامدها واقع‌نگر باشد و موضوعات را به طور جامع و یکپارچه مورد بررسی قرار می‌دهد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- فرآیند برنامه ریزی و برنامه‌ها به طور منظم و مستمر بازنگری و بهبود بخشد.

منابع:

۱. پور احمد، احمد، حاتمی نژاد، حسین و حسینی، سیده‌ادی، ۱۳۸۵، آسیب شناسی طرح‌های توسعه شهری در کشور، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۸.
۲. توفیق، فیروز و مدنی پور، علی و داوری، سیمین؛ ۱۳۸۴، روش‌های شهر سازی نوین در فران سه ان گلستان آمریکا؛ مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری ایران .
۳. رهنما، محمد رحیم، ۱۳۸۷، پژوهشی پیرامون طرح‌های تفصیلی شهری با تاکید بر کاربری‌های آموزشی و بهداشتی، درمان ی، مشهد، جهاد دان شگاهی.
۴. رهنمایی، محمد تقی و شاه حسینی، پروان ه، ۱۳۸۳، فرآیند برنامه ریزی شهری ایران ؛ سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم ان سان ی دان شگاه‌ها (سمت)، تهران .
۵. سعیدنیا، احمد، ۱۳۸۳، کتاب سبز (راهنمای شهرداریها)، جلد پنجم (طراحی شهری در ایران)، ان تشارات سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
۶. سلطان ی، علیرضا، ۱۳۸۶، آسیب شناسی الگوهای رایج شهرسازی در ایران با تاکید بر طرح‌های توسعه شهری مطالعه موردی تبریز، رساله دکتری دان شگاه تبریز.
۷. غمامی، مجید، ۱۳۸۳، گزیده مطالعات طرح راهبردی توسعه کالبدی مجموعه شهری. تهران ، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران .
۸. کلان تری، علی، ۱۳۸۵، طرح‌های توسعه شهری در دست ان داز سوء مدیریت‌ها گفتگو با، جلیل اللهیان رئیس نهاد تهیه کننده طرح جامع تهران نشریه شهر و ساختمان ، سال ۴ شماره.
۹. مجلس شورای ملی، ۱۳۵۳، قان ون تغییر نام وزارت آبادان ی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی.
۱۰. مرکز مطالعات برنامه ریزی کشور؛ ۱۳۸۲، امکان سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها – جلد اول بررسی تحولات نظری و تجارب جهان ی؛ ان تشارات سازمان شهرداری‌های کشور؛ چاپ دوم.
۱۱. مزینی، منوچهر؛ ۱۳۷۸، برنامه ریزی تکثرگرا، برنامه ریزی وکالتی، شهرداری‌ها، مجله شهرداری، ش ۱ و ۲
۱۲. مهدیزاده، جواد و همکاران ، ۱۳۸۲، برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری؛ مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران چاپ اول،

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱۳. مهندسین مشاور شارمند، ۱۳۷۹، شیوه‌های تحقق طرح‌های توسعه شهری، جلد دوم: تدوین شیوه‌های مناسب تهیه طرح‌های شهری در ایران، ان تشارات سازمان شهرداری‌های کشور، تهران.
۱۴. مهندسین مشاور شارمند، ۱۳۸۲، شیوه‌های تحقق طرح‌های توسعه شهری در ایران، جلد اول، سازمان شهرداری‌های کشور، چاپ دوم.
۱۵. مهندسین مشاور شارمند، ۱۳۷۸. شیوه‌های تحقق طرح‌های توسعه شهری، بررسی تجارب تهیه و اجرایی طرح‌های توسعه شهری در ایران، ان تشارات سازمان شهرداری‌های کشور، جلد دوم.
۱۶. مهندسین مشاور شارمند، ۱۳۷۸، شیوه‌های تحقق طرح‌های توسعه شهری، سازمان شهرداری‌های کشور، جلد اول، تهران
۱۷. هال، پیتر، برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، ۱۳۹۰، ترجمه جلال تبریزی، ان تشارات پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران
۱۸. کتاب مقدمه‌ای بر مبان ی برنامه ریزی شهری (تألیف مهندس اسماعیل شیعه)
۱۹. سازمان برنامه و بودجه (شهریور ۱۳۷۸) سیاست‌ها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳-۱۳۷۹)، تهران: مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و ان تشارات.
۲۰. دبیرخان ه طرح تدوین برنامه ایران ۱۴۰۰ (بی‌تا)، پیش نویس سند اولیه برنامه ایران ۱۴۰۰ هجری شمسی (تحقق تمدن اسلامی): چهار چوب اهداف و سیاست کلان، تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۲۱. اردشیری، مهیار (۱۳۸۲) تنگان اهای ساختاری در نظام برنامه ریزی ایران، همایش مسائل شهر سازی ایران، مجموعه مقالات جلد ۳، نظام برنامه ریزی دان شکده هنر و معماری دان شگاه شیراز.
۲۲. مهد یزاده، جواد (۱۳۸۲) برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهان ی و جایگاهان در ایران) وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت معماری و شهرسازی، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران
۲۳. رهنمایی محمد تقی و شاه حسینی، پروان ه (۱۳۸۳) فرایند برنامه ریزی شهری ایران ان تشارات سمت
۲۴. پاکشیر، عبدالرضا (۱۳۸۲) مشکلات برنامه ریزی شهر در ایران از دیدگاه توسعه پایدار شهری، همایش مسائل شهرسازی ایران، مجموعه مقالات جلد ۳، نظام برنامه ریزی دان شکده هنر و معماری دان شگاه شیراز
۲۵. مهندسین مشاور زیستا (۱۳۷۲) طرح ارزیابی طرح‌های شهری ایران (استنتاج از بررسی طرح‌های شهری سازمان برنامه بودجه
۲۶. وارثی، حمیدرضا (۱۳۹۱) ارزیابی میزان تحقق پذیری طرح‌های جامع شهر جدید بینالود، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی دوره ۲۳ شماره چهارم، صفحات ۳۴-۴۸
۲۷. صفایی مقدم، مهدی (۱۳۹۲) ارزیابی میزان اجرایی طرح‌های جامع شهری جدید، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی صفحه ۲۳.
۲۸. سعیدی، محمد (۱۳۹۰) ارزیابی تحقق طرح‌های شهری مطالعه موردی (شهرستان نور) مجله جغرافیا و برنامه ریزی شهری
۲۹. مهندسین مشاور پارس ویستا. (۱۳۸۱) سران ه کاربری‌های خدمات شهری، جلد اول، ان تشارات سازمان شهرداری‌های کشور، تهران

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۳۰. شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۸) کاربری زمین، دان شننامه مدیریت شهری و روستایی، ان تشارات سازمان شهرداریها و دهیاریها، به سرپرستی دکتر عباس سعیدی، صص ۶۴۰-۶۴۵
۳۱. شورای عالی شهرسازی و معماری ایران . (۱۳۸۹) تعاریف و مفاهیم کاربری‌های شهری و تعیین سران ه ان ها، ان تشارات وزارت مسکن و شهرسازی، تهران .

32. Barton, Hugh; Grant, Marcus; Guise, Richard. (2003) *Shaping Neighborhoods-a Guide for Health, Sustainability and Vitality*, Spon press Taylor & Francis Group, London.
33. Berke, Philip., and Kaiser, Edward John. (2006) *Urban land use planning*, University of Illinois Press, -۳۷ Champaign.
34. Cowan, Robert. (2005), *The Dictionary of Urbanism*, Streetwise Press, Wiltshire-۳۸
35. Pendlebury, John. (2014) *Planning the Historic City .Evolving Ideas in Mid-Twentieth Century Britain* journal of ResearchGate, Vol. 38. (4), Pp. 1-11.
36. Prastacos, Poulicos. 1986. *An Integrated Land-Use-Transportation Model for the San Francisco Region*. *Environment and Planning A* 18 .307-22 and 511-28.
37. Putman, Stephen H. 1991. *Integrated Urban Models 2. New Research and Applications of Optimization and Dynamics*. London .Pion.
38. Minuchin, L., 2012, *A lineal city in the Pampas: politics, materialization and revolution in Wladimiro Acosta's vision for Buenos Aires*. *Antipode* 44.4, 911-31.
39. McFarlane, C., 2011, *Assemblage and critical urbanism*. *City* 15.2, 204-24.
40. TRETTER, ELIOT M., 2012, *Contesting Sustainability: 'SMART Growth' and the Redevelopment of Austin's Eastside*, *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 37.1, pp. 297-310
41. Zhu Qian, 2013, *Master plan, plan adjustment and urban development reality under China's market transition: A case study of Nanjing*, *Cities*, Volume 30, Pages 77-88
42. Ying Longa, Yizhen Gub, Haoying Han, 2012, *Spatiotemporal heterogeneity of urban planning implementation effectiveness: Evidence from five urban master plans of Beijing*, *Landscape and Urban Planning*, Volume 108, Issues 2-4, Pages 103-111
43. Qingghai , S. and Shangqing. S.(1990), "Chinas Economic Development and Reform, Problems and Prospects", in D.M.kemme et al (ed), *The End of Central planning? Socialist Economies in Transition*", Institute for East - West Security
44. *Studies- Hellenic Foundation for Defence and Foreign Policy*, pp.57-76
45. *State planning Organization- SPO(2001) , Long- Term Strategy and Eight Five Year Development plan 2001-2002*, Ankara:Prime Ministry

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

46. Faludi , A(2010) “ The Performance of Spatial Planning “ in OECD, Towards a New Role for Spatial Planning : Territorial Economy, OECD,Publication Service PDF
47. Bannock,G,et al (1984)m The Penguin Dictionary of Economics,3rd, Harmondswort : Penguin
48. Faludi , A(2001) “ The Performance of Spatial Planning “ in OECD, Towards a New Role for Spatial Planning : Territorial Economy, OECD,Publication Service PDF
49. Putman, Stephen H. 1991. Integrated Urban Models 2. New Research and Applications of Optimization and Dynamics. London .Pion